

PÄÄKIRJOITUS

MEIDÄN AIKAMME SIVISTYS

KOLMENA PERÄTTÄISENÄ VUONNA *Aikuis-*
kasvatus on palkinnut Vuoden tiedeartikkelin
tunnustuksella tutkijoita, jotka osallistuvat ajankoh-
taiseen keskusteluun sivistyksestä. Aikalaisanalyysia
sivistyksestä käydään muissakin kotimaisissa tiede-
lehdissä (esim. Tomperi & Belt, 2019; Ikonen &
Pehkonen, 2016). Myös esimerkiksi Sitra on herän-
nyt aiheen äärelle ja tukee uusimmalla projektillaan
sivistyksen uutta nousua (Lahti & Mero, 2020).

Minkälaisia merkityksiä tutkijat sivistykselle an-
tavat? Mikä tekee siitä edelleen yhteiskunnallisesti
tärkeää?

Tutkijoiden kesken näyttäisi vallitsevan yksimieli-
isyys siitä, että sivistyneisyyttä osoittaa laaja-alainen ja
avarakatseinen perehtyneisyys asioihin. Sivistynyt ih-
minen kykenee oppimansa pohjalta muodostamaan
kokonaisvaltaisen ymmärryksen maailman tilasta ja
käytännöissään edistämään yhteistä hyvää.

SIVISTYKSESTÄ PUHUESSAMME ilmaisemme
arvostuksiamme, ihanteitamme ja niiden taustai-
deologioita. Yhdyssanojen sivistys-alkuosalla
määritämme asioiden toivottua luonnetta: Sivistys-
valtiossa tavoitellaan kansalaisten yhdenvertaisia
koulutusmahdollisuuksia ja korkeaa koulutusta-
soa. Sivistysyliopistossa puolustetaan akateemista
vapautta, tutkimuksen ja opetuksen yhteyttä sekä

kokonaisvaltaiseen harmoniseen persoonallisuus-
teen kasvattamista.

Sivistyksen aatehistoria sisältää kuitenkin myös ris-
tiriitoja ja valtakamppailuja. Sivistykseen kuuluu olen-
naisena kulttuurisen pääoman hallinta, jolla tuotetaan
ryhmien välisiä eroja ja rajoja (Ikonen & Pehkonen,
2016).

Sivistys on jännitteisessä suhteessa sosiaalisen
taustan eroihin, kuten koulutuksen historian ja ta-
sa-arvon tutkija Annukka Jauhiainen Aikuiskasva-
tuksen tutkimuspäivien pääluennessaan muistutti.
Hän nosti esiin, kuinka eronteon ajatus sisältyy jo
sivistys-termin etymologiaan. Vanhoissa murteissa
'sivistäminen' ilmaisi pellavan puhtaaksi harjaamista,
roskien ja sileän kuiden erottamista toisistaan. Kan-
sansivistystyö 1800-luvulla määritteli korkeasti kou-
lutetun eliitin suhdetta kansaan, jota tuolloin edusti-
vat maaseutujen talonpojat ja kaupunkien työväestö.

SUOMALAINEN SIVISTYNEISTÖ ei vapaan kan-
sansivistystyön alkutaipaleellakaan, 1900-luvun
alkupuolella, muodostanut ideologisesti yhtenäistä
joukkoa, vaan sivistyksen merkityksestä on ollut eri-
äviä näkemyksiä. Silti kansansivistystyön pioneerit
halusivat nostaa sivistyksen ideaalin näiden kiisto-
jen yläpuolelle.

KESKUSTELUSSA SIVISTYKSESTÄ ON OTETTAVA HUOMIOON KATEGORISOINNIT, JOILLA IHMISIÄ ASETETAAN ERIARVOISEEN SUHTEeseen KESKENÄÄN.

”Yksi piirre yrityksissä luoda vapaalle kansansivistystyölle omaleimaista teoriaperustaa oli pyrkimys ylittää aatteelliset erot. Samalla kun korostettiin suvaitsevaisuutta ja erilaisen aatesisällön hyväksyntää, vedottiin sellaisiin universaaleihin ’vapauden’ ja ihmisyyden arvoihin, jotka ylittävät ideologiat ja yhteiskunnallisten ryhmien erityiset pyrkimykset.” (Miettinen 2017, 85).

Hyvistä aikeista huolimatta kulttuurisesti vallalla olevat sivistyneen ihmisen ideaalit, kuten oppineisuus, järkevyyden, itsenäisyys, avoimuus ja eettisyys, eivät välity kaikille saman sisältöisinä. Siksi keskustelussa sivistyksestä on otettava huomioon kategorisoinnit, joilla ihmisiä asetetaan eriarvoiseen suhteeseen keskenään. Ketkä nykyisessä keskustelussa asettuvat sivistyksen kohteiksi, ketkä saavat luoda uutta sivistystä ja keiden vastuulla on viedä sivistyksen perinnettä eteenpäin?

KESKUSTELU SIVISTYKSESTÄ on väistämättä sidoksissa ihmiskuntaa maailmanlaajuisesti koskettaviin viheliäisiin ongelmiin (*wicked problems*), kuten ilmastonmuutokseen, luonnonvarojen ja luonnon monimuotoisuuden katoamiseen, epidemioiden leviämiseen, sosiaaliseen epäoikeudenmukaisuuteen ja köyhyys. Ongelmien monimutkaisuus, epämääräisyys ja yhteen-sopimattomuus edellyttävät uusia lähestymistapoja.

Tarvitaan monitieteisyyttä ja tieteidenvälisyyttä, eli asioiden tarkastelemista osana laajoja systeemisiä kokonaisuuksia. Tarvitaan avoimuutta ja yhteiskunnallista

vuorovaikutusta. Tarvitaan ”kovien” ja ”pehmeiden” tieteenalojen, perus- ja soveltavan tutkimuksen, sekä yleis- ja ammattisivistyksen välisten vastakkainasettelujen purkamista.

Sivistysyliopistoihanteen elvyttäminen ja sivistystavoitteiden päivittäminen kaikilla koulutuksen alueilla ovat avaimia siihen, että pystymme yhdessä tarttumaan viheliäisiin ongelmiin. Sivistyksellä on väliä myös tutkijoiden ja opettajien työssään kokeman tyytyväisyyden ja motivaation kannalta. Oma työ tuntuu merkitykselliseltä silloin, kun voi kokea olevansa osa suurempaa sivistystehtävää.

Sivistys on vastuunkantoa tulevaisuudesta.

Ulpukka Isopahkala-Bouret

Lisää aiheesta:

- Heikkinen, H. L.T & Kukkonen, H. (2019). Ammattikorkeakoulu toisin ajateltuna. Osaaminen, sivistys ja tiedon intressit. *Aikuiskasvatus* (39)4, 262–275.
- Ikonen, M. & Pehkonen, L. (2016). Tieteellinen sivistys: kamppailua näkyvyydestä, maineesta ja paremmuudesta? *Kasvatus & Aika* (10)4, 62–78.
- Lahti, V. M. & Mero, P. (2020). Sivistyksen tarina elää ajassa. Blogiteksti. Sitra. <https://www.sitra.fi/blogit/sivistyksen-tarina-elaa-ajassa>.
- Miettinen, R. (2017). Aikuiskasvatus, sivistys ja työn tulevaisuus. *Aikuiskasvatus* (37)2, 84–95.
- Salonen, A. O. & Joutsenvirta, M. (2018). Vauraus ja sivistys yltäkyläisyyden ajan jälkeen. *Aikuiskasvatus* (38)2, 84–101.
- Tomperi, T. & Belt, J. (2019). Johdatukseksi sivistyksen ajattelemiseen. *niin&näin* 1/2019.